

Verena Stolcke

antropòloga

**"M'he fet
feminista
a la cuina"**

Verena Stolcke, catedràtica a la Universitat Autònoma de Barcelona i presidenta de l'Institut Català d'Antropologia, és un fidel exemple de la vida nòmada que acostumava a caracteritzar la biografia dels clàssics antropòlegs, amb l'afegit que la seva s'ha diversificat més que la d'aquells pioners.

Escoltant-la sembla que ha fet com els peixos: deixar-se emportar per les mareas i que sigui el propi destí qui decideixi la seva passió per l'antropologia. Aquesta alemanya, que va venir al món amb el seu germà bessó just en el pitjor moment en què podia néixer, l'any 1938, a les portes de la segona guerra mundial, pertany a la primera generació que es va fer adulta en la postguerra i que es va plantejar què és el que va passar i com va ser possible. Sempre diu que aquell origen l'ha marcat, i que el profund silenci sobre l'holocaust durant la seva adolescència li ha permès entendre també com afectat a Espanya la Guerra Civil. Altres països i altres cultures, especialment la hispana i la llatinoamericana, han estat empremta de fàbrica al llarg de la seva vida com antropòloga. Darrerament s'ha interessat per l'ètica genètica, la clonació i el sexe de la biotecnologia. Actualment presideix la comissió d'Ètica en l'Experimentació Animal i Humana de la UAB.

Com va connectar amb l'antropologia?

La meua família va emigrar a l'Argentina l'any 1948 i això em va permetre conèixer la llengua i la cultura d'un nou país. Deu anys després vaig anar a estudiar a Múnic on hi vaig treballar com a secretària multilingüe, encara que en aquells temps estava clar que una jove com jo havia de casar-se i deixar de banda les ganes d'estudiar. Per circumstàncies de sort i desig alhora, vaig aconseguir formar-me com a traductora i intèrpret. I sense esperar-m'ho, l'any 1962 la Fundació Thyssen em va contractar com a assistent d'investigació d'un grup d'economistes i sociòlegs que havia d'estar localitzat a la Universitat de Stanford, Califòrnia. Imagina't! Jo als Estats Units sense buscar-ho. Allà vaig pensar que podria fer la meua i estudiar, i vaig començar a fer cursos nocturns, un d'ells era sobre antropologia.

Un dels seus primers treballs d'investigació estan vinculats al poble cubà, per quins motius aquesta incursió en aquesta cultura?

En aquells moments als Estats Units es vivia la crisi de Cuba, el moviment pels drets civils de la població afroamericana i la Guerra del Vietnam. En una de les manifestacions contra la política nord-americana per l'afer cubà, vaig conèixer el pare de les meues filles, un barceloní que estudiava el mestratge a Stanford, però com que feia el doctorat a Oxford, vam decidir anar-hi i allà vaig estudiar a l'Institut d'Antropologia Social d'Oxford, un dels històrics en antropologia. Des d'allà, el meu marit va aconseguir un intercanvi amb la Universitat de Cuba, i així, l'any 1967, vam marxar. A mi m'atreia molt viure la Cuba revolucionària i em va anar molt bé fer el meu treball de camp sobre els canvis de la família com a antropòloga. Però al cap de sis mesos ens vam haver de

traslladar de la Sierra Maestra cap a l'Havana i allà vaig haver de fer un gir en la investigació. La sort de trobar una extraordinària col·lecció de documents sobre la regulació jurídica de matrimonis interracials en el segle XIX em va enlluernar.

Per què la va fascinar?

Era una finestra oberta a la lògica social, política i econòmica d'una societat esclava en el segle XIX. Em va interessar, perquè era com llegir novel·les policiaques romàntiques i alhora em feia plantejar: què és el racisme i què és la virginitat? La investigació basada en documents històrics, un enfocament que actualment s'anomena antropologia històrica, era poc usual a Oxford, ja que llavors imperava el treball de camp, una etnografia realista sincrònica i ahistòrica.

Amb aquesta recerca s'avançava als nous temps de l'antropologia, oi?

Bé, l'antropologia social i cultural té com a objectiu comprendre l'experiència humana en la seva diversitat. Fins els anys 70 dominava en l'antropologia social l'estudi de caràcter sincrònic d'una població; però llavors començà a aflorar una reacció molt crítica contra la idea de què les cultures funcionen com una mena d'illes en l'espai i en el temps. Amb la investigació a Cuba, a finals dels 60, m'avançava en molts sentits a aquella nova perspectiva dinàmica, que pretén emmotllar-se a una sensibilitat històrica i crítica. Aquest tipus d'antropologia aposta pel reconeixement de la importància de la història. La meua tesi no només va ser pionera pel que fa a l'antropologia històrica, també va aportar molts aspectes a la teoria feminista; era una anàlisi de la intersecció entre la ideologia racionalista i la lògica dels valors sexuals en el cas de la Cuba colonial i esclavista.

És des de llavors que comença la seva trajectòria feminista?

Jo sóc feminista des que sóc mare, i molts es sorprenen quan dic que jo m'he fet feminista a la cuina. La cuina no és el lloc on les dones cuinen per als altres? I no és el lloc on no se'n veu? No és el lloc on realment ens adonem que treballem moltíssim, però que no se'n reconeix gens? Aquests són els ingredients bàsics, el fet de no ser reconeguda quan fas una feina, que et donen l'impuls per ser feminista. Jo, a la cuina d'Oxford, comprava, cuinava, em feia càrrec de les meves filles i escrivia una tesi doctoral.

Les investigacions entorn l'antropologia de gènere van seguir marcant la seva trajectòria després de l'experiència cubana?

Sí. Després de publicar les investigacions sobre el racisme i la sexualitat a la Cuba colonial, la Universitat Estadual de Campinas, a Sao Paulo, em va oferir una plaça de professora en Antropologia. Allà hi vaig exercir 9 anys, mentre feia un intensiu i prolongat treball de camp sobre una quadrilla de treballadores de temporada

en una gran plantació de cafè; a aquesta investigació van continuar estudis sobre la subordinació de les dones, el treball i la desigualtat laboral. L'any 1975 vam decidir tornar a Barcelona i vaig continuar poc després la meua carrera com a docent a la Universitat Autònoma de Barcelona combinant els meus escrits sobre gènere, treball i política en les plantacions de cafè a finals dels 80, amb anades i tornades a Berlín i Oxford on tenia l'oportunitat d'escriure.

Com es va interessar per la qüestió nacional en relació als canvis d'actitud vers les migracions laborals des de fora d'Europa?

El primer impuls el dec a les meves filles. En unes vacances a la Costa Brava, la meua mare els va preguntar d'on eren elles. Com que havien nascut a Oxford van contestar que angleses, però la meua mare va dir que no, que eren alemanyes, ja que la cultura s'hereta. Aquell era un moment en què començava la immigració extracomunitària i els discursos històrics i polítics per justificar el tancament de fronteres. Així que em vaig tornar a endinsar en el problema.

La Comissió Europea creà una comissió per estudiar el significat d'aquestes tensions socials que els identificava com una manifestació de xenofòbia. Vaig presentar-hi informes sobre un estudi comparat sobre les retòriques de l'exclusió de la classe política d'Anglaterra i de França.

Aquestes publicacions sobre la nacionalitat a França, Alemanya i Anglaterra i el fonamentalisme cultural contemporani també es van avançar als temps, té a veure això amb la seva professió?

Òbviament, no sóc profeta, però ser antropòloga et fa ser molt observadora, tenir els ulls molt oberts pels processos culturals, polítics, canvis d'idees, tant a nivell petit com més gran... També és una qüestió d'olfacte, d'intuïció. Penso que necessitem confiar en les nostres intuïcions quan ens informem, llegim sobre el que passa a la societat, en el món.

Quines són les especialitzacions més punteres de l'antropologia actual?

Cal situar el context. Actualment impera en el país una antropologia social i cultural particular. És el resultat de moltes influències com les dels Estats Units, Mèxic, Brasil, França i Gran Bretanya, per exemple, però que a diferència de la tendència dels anglesos o francesos que s'han estimat més estudiar les seves colònies, aquí ha interessat més fer una antropologia del propi país. Justament l'estudi de l'emigració, les identitats nacionals, l'antropologia de l'educació, l'antropologia visual —la representació visual dels fenòmens socials—, l'antropologia urbana —l'estudi dels processos humans i les polítiques urbanes—, l'antropologia de les religions (no catòliques) i l'antropologia feminista són les tendències de l'antropologia cultural i social que més s'està implantant. ■

I. C.

"Necessitem confiar en les nostres intuïcions quan ens informem, llegim sobre el que passa a la societat, en el món"

FOTO ESTHER SANZOLA

Antropòlogues, entendre i atendre la multiculturalitat